

Nr 212.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och byggnadsstyrelsen m. m., given Stockholms slott den 7 mars 1919.

Under åberopande av härvid fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels att för beredande av förbättrade lokaler åt byggnadsstyrelsen m. m. till om- och påbyggnad av den s. k. ateljerbyggnaden vid Kungsträdgården bevilja ett anslag å kronor 625,000

och därav under sjunde huvudtiteln anvisa såsom reservationsanslag

ej mindre å *tilläggsstat för år 1919* ett belopp av » 300,000,

än även å *extra stat för år 1920* ett belopp av... » 325,000,

dels ock att för beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län m. m. till om- och påbyggnad av det så kallade Preisiska huset bevilja ett anslag å » 365,000

och därav å *extra stat för år 1920* under sjunde huvudtiteln anvisa såsom reservationsanslag ett belopp av » 50,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson:

Då jag den 9 januari 1919 föredrog de frågor, som rörde regleringen av utgifterna under sjunde huvudtiteln i riksstaten för år 1920 samt i tilläggsstaten för år 1919 hemställde jag, på därom av byggnadsstyrelsen gjord framställning, att *dels* till ombyggnad av den så kallade ateljérbyggnaden vid Karl XIII:s torg i Stockholm måtte beräknas såsom reservationsanslag, å tilläggsstaten (punkt 17) 300,000 kronor och å riksstaten (punkt 64) 400,000 kronor, *dels ock* till påbörjande av ombyggnad av Preisiska huset vid Drottninggatan i Stock-

holm måtte å riksstaten (punkt 64) beräknas ett reservationsanslag av 50,000 kronor. Med bifall härtill har Kungl. Maj:t i förslagen till nämnda stater upptagit de sålunda föreslagna anslagsbeloppen.

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t framlägga förslag till proposition i ämnet.

Genom nådigt brev den 21 april 1865 medgav Kungl. Maj:t, att i nordvästra hörnet av Karl XIII:s torg här i staden finge på vissa villkor uppföras en byggnad huvudsakligen innehållande lokaler för konstexpositioner och målarateljéer. Med stöd av bestämmelserna i nämnda brev avslöt dåvarande överintendentsämbetet den 25 september 1866 med ett för uppförandet av nämnda byggnad bildat bolag, kallat ateljerbyggnadsaktiebolaget, kontrakt angående upplåtande av tomt för onförmälda ändamål å anvisad plats i Karl XIII:s torg, varvid, utom annat, under punkt 9 i kontraktet stadgades, att därest ifrågavarande tomt framdeles skulle finnas vara för något statens ändamål behöflig och således till följd av därom meddelat nådigt beslut komme att till kronan återställas, bolaget skulle äga att för därå då varande byggnad av kronan erhålla lösen till belopp, motsvarande anläggningskostnaden enligt de däröver upprättade verifierade byggnadsräkningarna, vilka, för att vid sådan likvid tjäna till efter rättelse, borde hos överintendentsämbetet förvaras.

Enligt beslut den 13 april 1886 medgav Kungl. Maj:t vidare, att en veranda finge uppföras å den södra, smalare delen av ifrågavarande tomt, därvid såsom villkor bestämdes, bland annat, att någon förhöjning i det en gång bestämda beloppet av den lösensumma, kronan hade att eventuellt erlägga, icke finge äga rum.

I skrivelse den 3 juli 1917 framhöll överintendentsämbetet de rådande svårigheterna att inom staten tillhöriga byggnader i huvudstaden bereda lokaler för offentliga ämbetsverk, beredningar och kommittéer m. m., och framställde ämbetet fördenskull förslag därom, att Kungl. Maj:t med begagnande av den kronan, på sätt ovan sagts, förbehållna rätt, skulle vidtaga åtgärder för ifrågavarande tomts återställande till statsverket. Härvid meddelade ämbetet, att de hos ämbetet förvarade byggnadsräkningarna utvisade, att den i kontraktet omnämnda anläggningskostnaden uppgått till 100,856 kronor 98 öre.

Vid föredragning den 3 augusti 1917 av överintendentsämbetets nyssnämnda skrivelse förklarade Kungl. Maj:t, att ifrågavarande tomtområde skulle till Kungl. Maj:t och kronan återställas den 1 oktober 1918, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt ämbetet att ej mindre uppsäga ateljerbyggnadsaktiebolaget till avflyttning senast sistnämnda dag än

även upprätta och till Kungl Maj:t inkomma med fullständigt förslag i fråga om användning för statsändamål av oförmålda byggnad ävensom till de ändringsarbeten å densamma som kunde finnas påkallade.

Sedermera har överintendentsämbetet såväl verkställt den anbefallda uppsägningen som ock i en den 3 november 1917 till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse avgivit utlåtande rörande byggnadens användning. I fråga härom innehöll utlåtandet alternativa förslag. Det ena avsåg en ganska grundlig ombyggnad för en beräknad kostnad av omkring 332,000 kronor, det andra innefattade ett mera provisoriskt iordningsställande av de nuvarande lokalerna och beräknades kunna utföras för 27,000 kronor. Enligt vad jag från byggnadsstyrelsen inhämtat skulle, i betraktande av prisnivåns stegring, nämnda bägge belopp nu böra väsentligen höjas.

Det förstnämnda förslaget avsåg fullständig om- och påbyggnad av ifrågavarande byggnad samt inrymmande i densamma av regeringsrätten, lagrådet, lagberedningen, justitiedepartementets byrå för lagärenden samt lantbruksstyrelsen. Det senare åter gick ut på att provisoriskt och till lindrigaste pris bereda lokaler åt regeringsrätten, lagrådet och krigsarkivet. Då emellertid regeringsrätten i ett över berörda förslag avgivet yttrande på det bestämdaste motsatte sig dess och lagrådets ifrågasatta förflyttning till ifrågavarande byggnad, ansåg sig byggnadsstyrelsen böra återtaga de sålunda uppgjorda förslagen och gick styrelsen därpå i författning om utarbetande av nytt förslag till byggnadens användande.

I propositionen om tilläggsstat för år 1918 punkt 17 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till inlösen av ifrågavarande byggnad anvisa ett förslagsanslag, högst 100,857 kronor. Denna hemställan bifölls av riksdagens båda kamrar den 6 mars 1918. Vid ifrågavarande propositions föredragning i statsrådet meddelade jag, att jag, i det läge, vari frågan om byggnadens användning och de ombyggnads- eller reparationsarbeten, som därav kunde påkallas, befunne sig, icke för det dåvarande vore i tillfälle att härutinnan framlägga något förslag, samt att jag, då den dittills åvägabragta utredningen icke ens gåve någon bestämd ledning för omdömet, i vilken av de två genom överintendentsämbetets alternativa förslag antydda riktningarna den lämpliga lösningen borde sökas, icke heller såge mig i stånd att föreslå någon approximativ beräkning av kostnadsbeloppet.

Byggnads-
styrelsens
skrivelse den
6/3 1918.

I skrivelse den 5 mars 1918 anmälde byggnadsstyrelsen, att styrelsen verkställt förnyad utredning rörande den lämpligaste användningen

av ifrågavarande byggnad och hade denna utredning lett till sammanförande av denna fråga med lösandet av länsstyrelsens i Stockholms län och byggnadsstyrelsens lokalfrågor i det så kallade Preisiska huset, Drottninggatan 36. Länsstyrelsen, vars ämbetslokaler vore förlagda inom tre våningar i sistnämnda hus, hade nämligen hos byggnadsstyrelsen hemställt om utredning i syfte att länsstyrelsens till följd av ökat arbete och ökat antal tjänstemän oavvisliga behov av större utrymme måtte kunna tillgodose, därvid jämväl framhållits den stora olägenheten av tjänstelokalernas nuvarande fördelning på tre våningar. För byggnadsstyrelsens del hade dess tjänstelocalers förläggning i två skilda hus, Drottninggatan nr 36 och Klara Södra kyrkogata nr 18, visat sig vara till stort men för arbetet inom styrelsen.

För lösande sålunda av såväl länsstyrelsens som byggnadsstyrelsens lokalfrågor framlade byggnadsstyrelsen med sistnämnda skrivelse två alternativa förslag. Av dessa förslag innebar det ena, benämnt alternativ I, att det av byggnadsstyrelsen, länsstyrelsen och landshövdingen i Stockholms län disponerade Preisiska huset skulle ombyggas på så sätt, att erforderligt lokalutrymme skulle i fastigheten beredas för såväl byggnadsstyrelsen som länsstyrelsen. För landshövdingen skulle bostad på annat håll förhyras för att inom fastigheten bereda plats för byggnadsstyrelsens samtliga byråer. Kostnaderna för utförande av de enligt detta alternativ avsedda byggnadsarbetena beräknades till 260,000 kronor. För hyrande av våning för landshövdingen beräknades ett årligt belopp av 10,000 kronor, motsvarande med en räntefot av 5 procent ett kapitalvärde av 200,000 kronor. Alternativ I skulle alltså sammanlagt binda ett belopp av 460,000 kronor.

Det andra förslaget, alternativ II, utgjorde en kombinerad lösning av frågan om användningen av såväl ateljerbyggnadsaktiebolagets hus som Preisiska huset och avsåg inrymmandet av länsstyrelsen, med bibehållandet av landshövdingebostaden, i Preisiska huset och vidtagande inom detsamma av endast vissa smärre ändringar såsom anordnande av värmeledning, w. c., tvättstall m. m., varför kostnaderna beräknats till 93,000 kronor; och skulle enligt detta förslag byggnadsstyrelsen i sin helhet förläggas till ateljerbyggnadsbolagets hus, som skulle för ändamålet om- och påbyggas enligt ett av byggnadsrådet G. Petterson uppgjort förslag. Kostnaderna för dessa om- och påbyggnadsarbeten beräknades till 420,000 kronor, vadan de med alternativ II förbundna sammanlagda kostnaderna skulle belöpa sig till 513,000 kronor. Då emellertid länsstyrelsen enligt detta förslag till en början icke behövde taga allt utrymme i Preisiska huset i anspråk, hade vid förslaget upp-

görande beräknats, att sex tjänsterum skulle kunna upplåtas åt kommittéer och tre utrymmen till förvaring av byggnadsstyrelsens möbelförråd. Hyran för dessa lokaler uppskattades till 4,600 kronor. Vidare skulle bottenvåningen i ateljébyggnaden kunna åtminstone tillsvidare uthyras, varigenom statsverket beräknades kunna erhålla en årlig inkomst av 25,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hade emellertid även ansett sig böra undersöka, huruvida icke någon lämplig användning av ateljébyggnaden kunde vinnas genom vidtagande av endast mindre vidlyftiga ändrings- och reparationsarbeten inom densamma. En sålunda tänkt inredning, avsedd för ämbetsverk eller kommittéer, beräknades betinga en kostnad av 89,400 kronor, däri inbegripet kostnad för införande av värmeledning. Styrelsen ansåg sig emellertid icke kunna tillstyrka en dylik användning av byggnaden i fråga (huvudsakligen enär våningarna voro alltför höga och rummen till följd härav för dyra att uppvärma och i övrigt mindre lämpliga i form.)

Av de båda ovannämnda alternativa förslagen tillstyrkte byggnadsstyrelsen på anförda skäl det såsom alternativ II betecknade.

*Kungl. Maj:ts
proposition
till 1918 års
lagtima riksdag.*

Med anledning av vad sålunda förekommit och i enlighet med en av mig motiverad hemställan föreslog Kungl. Maj:t härefter riksdagen i en den 5 april 1918 avlåten proposition, nr 247, att för beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län och åt byggnadsstyrelsen å extra stat för år 1919 under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av högst 513,000 kronor.

*Riksdagens
skrivelse den
21/6 1918.*

I skrivelse den 21 juni 1918, nr 440, anmälde riksdagen, att berörda proposition icke av riksdagen bifallits; och anförde riksdagen i sammanhang härmed bland annat följande:

»Vid prövning av detta ärende har riksdagen funnit det synnerligen tveksamt, huruvida tillräckliga skäl för ett bifall till Eders Kungl. Maj:ts förevarande förslag kunna anses föreligga.

Beträffande först förslaget att för enbart länsstyrelsens lokalbehov taga i anspråk hela den mycket värdefulla fastigheten med adressnummer 36 vid Drottninggatan har detta syntts riksdagen innebära en så kostsam lösning av förevarande lokalfråga, att redan på grund härav anledning till förnyad prövning av ärendet torde föreligga. Enligt riksdagens förmenande skulle nämligen, därest staten så önskade, denna egendom kunna avyttras till ett pris, som betydligt överstege kostnaden för uppförande av ett helt nytt länsresidens. Det torde också hava varit med hänsyn härtill, som man enligt ovan återgivna alternativ I i fastigheten i fråga sökt inrymma såväl lokaler för byggnadsstyrelsen som för — med undantag av landshövdingebostad — länsstyrelsen. Ett utnyttjande av fastigheten i enlighet

med alternativ II måste därför anses synnerligen oekonomiskt. Då härtill kommer, att efter den ombyggnad, som ifrågasatts, lokalerna i och för sig icke kunna anses bliva särdeles tjänliga för det avsedda ändamålet, har riksdagen funnit skäl föreligga, att hela denna fråga underkastas en förnyad allsidig utredning.

Vidkommande härefter förslaget att för byggnadsstyrelsens räkning ombygga det s. k. ateljébyggnadsbolagets vid Kungsträdgården belägna hus har riksdagen funnit jämväl denna byggnadsplan vara i behov av förnyad utredning. Så upptaga riksdagen förelagda ritningar och arbetsbeskrivning en ombyggnad av denna fastighet å hela det område, som den nuvarande ateljébyggnaden omfattar. Enligt av riksdagen inhämtade upplysningar torde emellertid, med hänsyn till den gatureglering, som med en så omfattande ombyggnad, som förslaget i fråga förutsätter, oundgängligen synes vara förknippad, ett bebyggande i enlighet med dessa ritningar icke kunna fullföljas. Vid sådant förhållande och då uppförandet av en helt ny byggnad å ifrågavarande plats eventuellt kan komma att framställa sig som ett förmånligare alternativ än den nu föreslagna ombyggnaden, har riksdagen ej heller funnit sig kunna biträda nu ifrågavarande förslag och detta så mycket mindre som i sistnämnda fall det synes förtjäna tagas i övervägande, dels i vilken omfattning den i alternativ II i utsikt ställda uthyrningen kan och bör med fördel genomföras, dels huruvida en förläggning till platsen i fråga av lokaler för byggnadsstyrelsen kan anses vara den ur statens synpunkt mest förmånliga användning av fastigheten, som kan tänkas ifrågakomma. Det uppskov med användandet direkt för statens räkning av ateljébyggnadsbolagets hus, som föranledes av riksdagens sålunda intagna ståndpunkt, torde ingalunda behöva innebära någon förlust för statsverket, då säkerligen även en tillfällig uthyrning av lokalerna i dess nu befintliga skick skulle giva större inkomst än ränta å det utgiftsbelopp av 100,857 kronor, husets inlösen redan den 1 oktober 1918 förorsakar statsverket.»

Genom remiss den 1 juli 1918 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att i anledning av riksdagens nämnda skrivelse inkomma med utlåtande och förslag.

I skrivelse den 21 november 1918 meddelade byggnadsstyrelsen, att till fullgörande av nämnda uppdrag förnyad utredning verkställdes samt att sedan någon tid inom styrelsen förelegat olika förslag till användning av Preisiska huset, av vilka förslag styrelsen ämnade hos Kungl. Maj:t till utförande förorda ett, vilket avsåge om- och tillbyggnad av nämnda hus för inrymmande av länsstyrelsen, bostad åt landshövdingen samt byggnadsstyrelsens möbelförråd, varjämte åtskilliga lokaler skulle bliva disponibla för kommittéer och liknande ändamål.

Detta sistnämnda förslag, däri byggnadsarbetena beräknats draga en kostnad av 320,000 kronor, skulle, anförde styrelsen vidare, hava kunnat avlämnas till Kungl. Maj:t, för såvitt det icke hörde samman med frågan om användningen av ateljébyggnadsaktiebolagets hus. Meningen vore nämligen, att åt den för närvarande i Preisiska huset in-

*Byggnads-
styrelsens
skrivelse
av den 21/11
1918.*

rymda byggnadsstyrelsen bereda lokaler i ateljerbyggnaden, beträffande vars ombyggnad i sådant syfte byggnadsstyrelsen avsett att för Kungl. Maj:t framlägga förnyat förslag. Ett slutgiltigt sådant förslag hade emellertid ännu icke kunnat av byggnadsstyrelsen uppgöras, då styrelsen fortfarande vore i saknad av besked från Stockholms stads sida, huruvida för ifrågasatt reglering av Hamngatans bredd ifrågavarande byggnad måste förkortas och, i så fall, huruvida gatan därstädes skulle erhålla samma bredd, som den har mellan Regerings- och Västra Trädgårdsgatorna, eller endast förkortas till någon mindre del.

Med förklarande att grundad anledning funnes att antaga, att styrelsen skulle bliva i stånd att i så god tid till Kungl. Maj:t inkomma med begärda utlåtande och förslag, att därav möjligen föranledd proposition kunde avgivas till 1919 års riksdag, hemställde byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t ville i statsverkspropositionen reservera, förslagsvis, å tilläggsstat för år 1919 för ombyggnad av ateljerbyggnadsbolagets hus 300,000 kronor samt å 1920 års stat för samma ändamål 400,000 kronor jämte 50,000 kronor för påbörjande av ombyggnaden av Preisiska huset; och meddelade byggnadsstyrelsen tillika, att styrelsen hade för avsikt att framdeles hos Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande för år 1921 av återstoden, 270,000 kronor, av den beräknade kostnaden för ombyggnad av Preisiska huset.

Frågans behandling i 1919 års statsverksproposition.

Vid anmälandet den 9 januari 1919 av de till regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel hörande frågor anförde jag, att det syntes mig synnerligen angeläget, att ateljerbyggnadsaktiebolagets av kronan numera inlösta byggnad snarast möjligt toges i anspråk för kronans räkning, varför jag ansåge mig böra biträda vad byggnadsstyrelsen sålunda ifrågasatt.

Byggnadsstyrelsens skrivelse den 7/2 1919.

I skrivelse den 7 februari 1919 har nu byggnadsstyrelsen inkommit med det genom ovannämnda remiss den 1 juli 1918 infordrade utlåtande och förslag:

Med anledning av vad riksdagen anført i skrivelsen den 21 juni 1918, särskilt rörande lämpligheten att försälja det Preisiska huset, uttalar sig byggnadsstyrelsen till en början sålunda.

»Beträffande förslaget att för enbart länsstyrelsens lokalbehov taga i anspråk hela den mycket värdefulla fastigheten, Preisiska huset, har detta synts riksdagen innebära en så kostsam lösning av förevarande lokalfråga, att redan på grund härav anledning till förnyad prövning föreläge. Enligt riksdagens förmenande skulle nämligen, därest staten så önskade, denna egendom kunna avyttras till ett pris, som

betydligt överstege kostnaden för uppförande av ett helt nytt länsresidens, varför ett utnyttjande av fastigheten i enlighet med alternativ II måste anses synnerligen oekonomiskt.

Byggnadsstyrelsen kan icke dela denna av riksdagen uttalade åsikt. Enligt vad verksälda utredningar givit vid handen erfordras för bostad åt landshövdingen och ämbetslokal åt länsstyrelsen en nyttig golvyta av sammanlagt 1,600 kvadratmeter, däri inräknat jämväl något reservutrymme. Denna golvareal motsvarar en byggnadskub av omkring 12,800 kubikmeter. Uppförandet av en sådan byggnad skulle, lågt räknat, för närvarande draga en kostnad av 90 kronor per kubikmeter, eller i runt tal 1,150,000 kronor. Läggas härtill ett tomtvärde, som på annan, mindre väl belägen plats, vare sig ägd eller icke ägd av staten, icke kan beräknas lägre men snarare väsentligt högre än 500,000 kronor för en areal om 1,250 kvadratmeter — alltså efter ett pris av 400 kronor per kvadratmeter — äro kostnaderna uppe i en summa av 1,650,000 kronor.

Värdet av Preisiska fastigheten kan vid försäljning icke beräknas överstiga 1,300,000 kronor efter en beräkning av 900 kronor per kvadratmeter för själva tomten, vilken innehåller 1,460 kvadratmeter. Den nuvarande byggnaden lär nämligen svårigen i en privat ägares hand kunna utnyttjas, utan torde i så fall rivas för att lämna plats för ett tidsenligt affärshus, för att köpet skall löna sig. För jämförelse med kostnaden för uppförandet av ett nytt residens är alltså att till sistnämnda försäljningsvärde, 1,300,000 kronor, lägga kostnaderna för de i alternativ II avsedda ändringsarbetena, som numera torde få beräknas till 115,000 kronor (i stället för tidigare beräknade 93,000 kronor), vadan alltså anordnandet av länsresidens i Preisiska huset skulle kunna anses motsvara en kostnad för statsverket av 1,415,000 kronor.

En försäljning, såsom riksdagen ifrågasatt, av Preisiska huset måste byggnadsstyrelsen i varje fall för sin del på det livligaste avstyrka. Styrelsen torde näppeligen behöva framhålla det alltjämt växande behovet av lokaler för statens ämbetsverk, kommittéer och andra institutioner, som på senaste tiden nödvändiggjort bland annat inköp av flera dyrbara egendomar i huvudstaden. Då härtill kommer den särskilt för närvarande ytterligt stora svårigheten att förhyra lokaler, synes det styrelsen vara föga välbetänkt, om kronan avhände sig en så välbelägen fastighet som det Preisiska huset.

Såsom skäl för en förnyad allsidig utredning av denna lokalfråga har riksdagen jämväl anført, att efter den ombyggnad av Preisiska huset, som ifrågasatts, lokalerna i och för sig icke kunde anses bliva särdeles tjänliga för det avsedda ändamålet. Med anledning härav tillåter sig byggnadsstyrelsen erinra därom, att styrelsen i sin ovanberörda underdåniga skrivelse den 5 mars 1918 framhållit, att genom alternativ I länsstyrelsens behov av ökade lokaler visserligen tillfredsställdes, om ock en viss olägenhet bleve följderna av landskontorets fördelning på tre olika våningar. Beträffande de för byggnadsstyrelsen avsedda lokalerna hade icke kunnat undvikas vissa olägenheter, bland vilka särskilt framträdde de i vindsvåningen belägna rummens mindre fördelaktiga dagsbelysning genom vindskupor. Åtskilliga andra utrymmen kunde jämväl från början väntas bliva otillräckliga. Utvidgningsmöjligheterna voro ävenledes för länsstyrelsen ytterst obetydliga och för byggnadsstyrelsen inga. Genom alternativ II däremot vunnes fullt tillfredsställande lokaler för länsstyrelsen, som ävenledes skulle ernå önskemålet att få landskontorets ämbetsrum förlagda till endast två våningar.

Byggnadsstyrelsen anser sig böra ytterligare framhålla, att tjänstelokalerna i Preisiska huset i det stora hela, med undantag av bottenvåningen, äro fullt ut likvärdiga och jämförliga med andra ämbetslokaler och, vad belysningsförhållandena angår, tack vare den rymliga och ljusa gården, betydligt bättre än andra icke fritt liggande byggnader. Efter vad under hand inhämtats, delas denna åsikt av länsstyrelsen, som icke heller framställt klagomål över lokalerna i annat avseende än att de sedan länge varit otillräckliga. I ett avseende kunna visserligen lokalerna i Preisiska huset sägas vara otidsenliga: där saknas värmeledning, och toalettanordningarna äro otillfredsställande och otillräckliga. Dessa brister har det ju dock alltid varit byggnadsstyrelsens mening att i sammanhang med byggnadens förändring avhjälpa, såsom framgår av de gjorda utredningarna.

Det av byggnadsstyrelsen förordade och av Eders Kungl. Maj:t till grund för Eders Kungl. Maj:ts ovanberörda nådiga proposition lagda alternativ II innebar, i vad det avsåg användningen av Preisiska huset, den minsta förändringen av det samma, varken till- eller påbyggnad, och medförde därigenom även de minsta kostnaderna.»

Byggnadsstyrelsen meddelar härefter, att styrelsen numera verkställt förnyad utredning av förevarande fråga, därvid styrelsen, med häusyn till vad riksdagen i sin ovanberörda skrivelse anfört, haft till ögonmärke kravet på det ur ekonomisk synpunkt möjligt bästa utnyttjandet av Preisiska huset.

Jämväl vid detta förnyade utredningsarbete hade förbundits strävan att vinna förbättrade tjänstelokaler för länsstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Länsstyrelsen i Stockholms län hade i bilagd skrivelse av den 29 maj 1918 ånyo framhållit, att behovet av förbättrade lokaler vore av ytterligt trängande beskaffenhet på grund av skäl, som anförts i länsstyrelsens skrivelse den 11 februari 1918. (Denna skrivelse är i huvudsak intagen i propositionen den 5 april 1918, nr 247 s. 8—10.)

Den tid, som gått, sedan byggnadsstyrelsen vid sistnämnda tillfälle för Kungl. Maj:t framhöll den stora olägenheten av att styrelsens byråer vore förlagda i två skilda hus, hade i allt högre grad framhävt detta missförhållande, som av lätt insedda skäl icke kunnat undgå att i betänklig grad menligt inverka på arbetets bedrivande inom styrelsen. Styrelsen tvekade därför icke att, med den kännedom styrelsen hade om övriga ämbetsverks lokalfråga, uttala, att byggnadsstyrelsen utan tvivel tillhörde dem, som hade det mest framträdande behovet att utan dröjsmål vinna förbättring i detta avseende.

Det förnyade utredningsarbetet hade liksom vid närmast föregående tillfälle utmynnat i två huvudförslag beträffande användningen av det Preisiska huset.

Det ena förslaget, benämnt *påbyggnadsförslaget*, vore åskådliggjort å byggnadsstyrelsens skrivelse bifogade ritningsblad, märkta »påbyggnadsförslaget, blad 1—7»; och anförde styrelsen rörande detta förslag följande:

»Förslaget innebär fastighetens om-, till- och påbyggnad och avser att bereda lokaler åt länsstyrelsen, byggnadsstyrelsen och byggnadsstyrelsens möbelförråd samt bostad åt landshövdingen.

Med påbyggnaden avses förhöjning av byggnaden med en våning. Tillbyggnaden skulle äga rum å tomtens nordöstra hörn, där nu finnas stall, det ena upp-låtet åt landshövdingen och det andra åt krigsministern. Stallbyggnaden skulle rivas och i dess ställe uppföras en byggnad av samma höjd och med samma antal våningar som intillstötande gårdsbyggnader. Vid förslagets utarbetande har man sökt ernå byggnadens fullständiga utnyttjande på det ändamålsenligaste och ekonomiskt mest fördelaktiga sätt med hänsyn tagen till den nuvarande byggnadens konstruktion och bärighet samt under iakttagande av gällande föreskrifter i byggnadsstadga och byggnadsordning.

För att påbyggnaden skall kunna utföras, måste en del klenare väggar och kolonner ersättas med murverk ävensom byggnadens grund förstärkas. Den nuvarande vindsvåningen måste givetvis rivas för att möjliggöra uppförandet av de nya våningarna, varjämte helt ny trappa bygges upp till landshövdingens bostad för att kunna erhålla förbipassage i de undre våningarna. Bostället måste nämligen för att lämpligen kunna avskiljas från tjänstelokalerna förläggas i de två översta våningarna.

Genom detta förslag erhöles länsstyrelsen särdeles fördelaktiga och för det nuvarande behovet fullt tillräckliga lokaler, varjämte landshövdingens bostad får anses bliva fullt ändamålsenlig.

Byggnadsstyrelsens utrymmesbehov måste emellertid enligt detta förslag sägas redan från början hava blivit knappt tillgodosett. Styrelsen, som för närvarande disponerar sammanlagt 710 kvadratmeter egentliga tjänstelokaler, men har ett behov av 915 kvadratmeter, skulle nämligen enligt »påbyggnadsförslaget» erhålla endast 845 kvadratmeter dylikt utrymme.

I ersättning för stall och vagnbod erhåller landshövdingen ett vid Brunkebergsgatan inom egendomen beläget garage, varemot krigsministerns stall och vagnbod måste slopas.

För byggnadsstyrelsen erforderlig materialutställningslokal kan däremot icke erhållas och ej heller lägenhet för byggnadsstyrelsens vaktmästare. Likaledes är länsstyrelsens vaktmästarbostad otillräcklig. En olägenhet av avgörande betydelse är dessutom, att framtida utvidgningar av såväl länsstyrelsens som byggnadsstyrelsens lokaler äro fullständigt uteslutna, då alla utrymmen måste tagas i anspråk omedelbart och av byggnadstekniska skäl ytterligare påbyggnad icke kan ifrågakomma. Länsstyrelsens behov av utvidgning för den närmaste framtiden uppskattas till fyra rum. För byggnadsstyrelsen är utvidgningsbehovet större, men kan ännu icke närmare bestämmas till följd av den korta tids erfarenhet, som föreligger.

Stor svårighet skulle möta vid ett genomförande av påbyggnadsförslaget. De därav betingade arbetena äro nämligen av så omfattande art, att de skulle kräva byggnadens fullständiga utrymmande under arbetstiden. Denna omständighet

skulle i varje fall under nu rådande förhållanden, då hyresmarknaden är så gott som stängd, utgöra ett avsevärt hinder för förslagets realiserande.

<i>Kostnaderna för påbyggnadsförslagets genomförande</i> hava beräknats sålunda:	
Fastighetens nuvarande försäljningsvärde	kronor 1,300,000
Byggnadsarbetena, enligt bifogad kostnadsberäkning.....	» 1,015,000
	<hr/> Summa kronor 2,315,000

Som emellertid byggnaden vid förslagets utförande måste utrymmas, böra till nämnda summa läggas kostnaderna för förhyrning under två år av bostad åt landshövdingen och lokaler åt läns- och byggnadsstyrelserna med undantag dock för de byggnadsstyrelsens två byråer, för vilka lokaler redan förhyras. Omkring 2,000 kvadratmeter rumsyta skulle sålunda behöva förhyras efter en årshyra, som måste uppskattas till lägst 40 kronor per kvadratmeter, vilket gör för två år ett sammanlagt hyresbelopp av 160,000 kronor. Då härtill ytterligare är att lägga ett belopp för flyttningskostnader och provisoriska anordningar, som bör uppskattas till minst 25,000 kronor, finnes, att *påbyggnadsförslaget skulle komma att draga en kostnad av lägst räknat 2,500,000 kronor.*

Räknas å sistnämnda summa en avkastning av 6 procent, skulle hyresvärdet uppgå till 150,000 kronor, vilket efter en golvareal av 2,615 kvadratmeter, korridorer, toalettrum och liknande utrymmen frånräknade, motsvarar en årlig hyra av 57 kronor 36 öre per kvadratmeter.»

*Ändrings-
förslaget.*

Det andra huvudförslaget, benämnt *ändringsförslaget*, vore åskådliggjort å två byggnadsstyrelsens skrivelse bifogade ritningsblad, märkta »ändringsförslaget», nr 8 och 9. Det avsåge om- och tillbyggnad av Preisiska huset för inrymmande av länsstyrelsen, bostad åt landshövdingen och byggnadsstyrelsens möbelförråd, varjämte åtskilliga lokaler bleve disponibla för andra ändamål. För byggnadsstyrelsen däremot anordnades lokaler annorstädes. Rörande detta förslag anför byggnadsstyrelsen följande:

»Om- och tillbyggnadsarbetena i detta förslag, vilka i stort sett sammanfalla med dem, som avsågos i byggnadsstyrelsens tidigare förslag »alternativ I», omfatta i huvudsak stallflygelns ersättande, såsom även i »påbyggnadsförslaget», med en tillbyggnad, upptagande hela den inre, nordöstra gårdsvinkeln och omdaning av byggnadens inre i övrigt jämte anordnande av tidsenliga toalettanordningar och värmeledning.

Ändringsförslagets genomförande skulle för länsstyrelsen medföra fullt tillfredsställande tjänstelokaler samt tillika, såvitt nu kan bedömas, fullt betryggande möjligheter för framtida utvidgningar. Som av ritningarna framgår bliva nämligen för andra ändamål inom byggnaden omedelbart disponibla 18 rum jämte ett vakt- rum. Dessa rum torde genom sitt centrala läge i staden och på grund av deras inbördes läge bliva synnerligen lämpliga för något eller några mindre ämbetsverk, till exempel stuteriöverstyrelsen, eller för kommittéer. (I detta sammanhang kan erinras om att för statens ämbetsverk i Stockholm, med undantag av post, telegraf och järnvägar, årligen förhyras lokaler för omkring 456,000 kronor samt för kom-

mittéer, utom kristidskommissionerna, för omkring 40,000 kronor.) Landshövdingbostaden bibehålles i nuvarande våningar och undergår endast mindre förändringar i förening med vindsvåningens fullständiga utnyttjande. Liksom i påbyggnadsförslaget erhålles särdeles lämplig lokal för byggnadsstyrelsens möbelförråd. Jämväl i detta förslag ersättes landshövdingens stall och vagnbod med ett garage vid Brunkebergsgatan, och krigsministerns stall och vagnbod slopas.

Kostnaderna för ändringsförslaget genomförande hava beräknats sålunda:

Fastighetens nuvarande försäljningsvärde	kronor 1,300,000
Byggnadsarbetena enligt bifogade kostnadsberäkning	» 365,000
	Summa kronor 1,665,000

Som arbetena kunna utföras, sedan byggnadsstyrelsen avflyttat, utan att byggnaden i övrigt behöver utrymmas, erfordras icke någon hyra av lokaler under arbetstiden.

Räknas å nämnda summa, 1,665,000 kronor, en avkastning efter 6 procent, skulle hyresvärdet uppgå till 99,900 kronor, varav 19,000 kronor kunna anses motsvara hyran för de ovannämnda, för mindre ämbetsverk eller kommittéer användbara 18 rummen. Den sammanlagda nyttiga golvytan, korridorer, toaletter och liknande utrymmen oberäknade, uppgår i detta förslag till 2,055 kvadratmeter, vadan sålunda årliga hyran per kvadratmeter utgör 48 kronor 61 öre.»

Byggnadsstyrelsen, som förut framhållit den jämförelsevis stora gårdens betydelse för lokalernas lämpliga belysning och användning, hade likväl ansett sig böra undersöka jämväl möjligheterna för *gårdsutrymmets utnyttjande dels genom uppförande av en byggnad i riktning öster—väster tvärs över gården, dels genom att göra byggnadslängorna utefter gatorna bredare, dels ock genom att höja gårdsplanet och under detsamma anordna utrymmen med takdager*, och har styrelsen i denna fråga gjort följande uttalande:

Gårdsutrymmets utnyttjande.

»I alla dessa fall bliva bottenvåningens nuvarande lokaler åt gården otillfredsställande belysta och knappast användbara till tjänsterum. I de båda förstnämnda fallen åstadkommas dessutom vid de ingående vinklarna mellan byggnaderna åtskilliga mörka utrymmen, och de betydande kostnaderna, som bliva med anordningarna förknippade, synas icke motsvaras av de utrymmen, som vinnas.

Det sistnämnda av de tre ovan angivna sätten för gårdsutrymmets utnyttjande har styrelsen ansett sig böra åskådliggöra å bilagda två ritningsblad nr 10 och 11, betecknade 'överbyggd gård'. Härigenom skulle vinnas 460 kvadratmeter takbelyst golvutrymme för en kostnad av 245,000 kronor, enligt närslutna beräkning. Å andra sidan skulle genom en dylik gårdsöverbyggnad omkring 80 kvadratmeter nyttig golvyta i bottenvåningen bliva berövad direkt dager och således endast kunna användas till magasinering- eller andra ändamål. Emellertid kan gårdsöverbyggnaden i detta fall ej anordnas såsom de moderna banklokalerna, som inbyggts på likartat sätt i överbyggda gårdsrum, emedan därigenom även övre våningens gårdsrum skulle gå miste om direkt fönsterbelysning och således göras mindre lämpliga till tjänsterum, Gårdsöverbyggnaden måste därför göras med en

höjd motsvarande endast en våning och bliva närmast jämställd med sådana gårdsöverbyggnader, som utnyttjas till försäljningslokaler, verkstäder och magasinsutrymmen och lärer sålunda gårdsutrymmet enligt styrelsens förmenande näppeligen kunna användas för länsstyrelsens behov och över huvud icke till tjänstelokaler men väl såsom magasineringslokal för något statens behov.

Räknas å ovan angivna kostnad, 245,000 kronor, för en dylik gårdsöverbyggnad en avkastning efter 6 procent, skulle hyresvärdet uppgå till 14,700 kronor, motsvarande 32 kronor per kvadratmeter, ett belopp som måste anses för högt, då det gäller för statsverket att förhåra dylika lokaler.

Givetvis skulle det genom överbyggnaden kunna utrymmet kunna med ekonomisk fördel uthyras såsom affärslokaler, i vilket fall dock en direkt ingång från Drottninggatan måste upptagas, varjämte skyltning å huset naturligen måste tolereras. Det torde emellertid med fog kunna ifrågasättas, huruvida statsverket bör slå in på den vägen att av sina fastigheter söka utvinna lokaler för uthyrning, och vore detta i föreliggande fall så mycket betänkligare som genom anordningarna en kulturhistorisk byggnad skulle våldföras.

Då byggnadsstyrelsen icke kan angiva något bestämt statens ändamål, vilket skulle betinga en anordning, sådan som den nu omtalade, och då uthyrning av lokalen skulle medföra ett betänkligt ingrepp i byggnadens karakteristiska fasad, anser sig styrelsen ej heller kunna förorda dess utförande.»

*Ny byggnad
å Preisiska
husets tomt.*

För fullständighetens skull hade byggnadsstyrelsen ansett sig böra lämna utredning jämväl rörande uppförande av en helt *ny byggnad* å Preisiska husets tomt.

Kostnaderna för en dylik nybyggnad skulle ställa sig sålunda:	
Fastighetens nuvarande försäljningsvärde	kronor 1,300,000
Nybyggnad: omkring 24,450 kubikmeter å 90: —	» 2.200,000
	<hr/>
	Summa kronor 3,500,000

Då byggnaden skulle giva en nyttig golvareal av omkring 3,400 kvadratmeter, komme, om 6 procent avkastning beräknas, det vill säga 210,000 kronor, hyresvärdet per kvadratmeter att bliva 61 kronor 80 öre.

Rörande detta förslag anför styrelsen i övrigt följande:

»Byggnadsstyrelsen vill på det livligaste avstyrka utförandet av varje förslag, som avser rivning, påbyggnad eller annan mer ingripande våldföring av ifrågasvarande byggnad. Preisiska huset, som genom Kungl. Maj:ts utslag åren 1788 och 1796 tillerkändes kronan såsom danaarv efter legationssekreteraren friherre Fredrik Preis, är nämligen ett synnerligen typiskt, enastående och i det hela väl bibehållet minnesmärke från byggnadskonsten under senare hälften av 1700-talet. Bibehållandet av byggnadens yttre är därför av kulturhistoriskt intresse, varför byggnadsstyrelsen, som enligt sin instruktion har att utöva jämväl en minnesvärdande verksamhet, anser sig böra avråda från varje åtgärd, varigenom denna byggnads utseende skulle i väsentlig mån förändras.

Då till detta kommer, att, såsom utredningen visat, 'ändringsförslaget' ställer

sig ekonomiskt avgjort gynnsammare, tvekar styrelsen icke att av de båda huvudförslagen i underdånighet föreslå 'ändringsförslaget' till utförande.

Huvudskälen härfor kunna sammanfattas sålunda.

Genom att realiserande av 'ändringsförslaget' skulle åt länsstyrelsen beredas icke blott såsom i 'påbyggnadsförslaget' nödigt antal rum för det närmaste behovet, utan även synnerligen goda tillfällen till framtida utvidgning, vilket jämväl vitsordats av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i här bifogad skrivelse till byggnadsstyrelsen den 21 september 1918.

'Ändringsförslaget' utförande är förenat med vida mindre kostnader än ett realiserande av 'påbyggnadsförslaget'.

'Ändringsförslaget' innebär icke något våldförande av den nuvarande byggnaden av den betydelse, att förslagets realiserande, såsom fallet vore vid 'påbyggnadsförslaget', komme i strid med ovan framhållna, vid byggnaden fästade kulturhistoriska intresse».

Vidare har byggnadsstyrelsen avgivit följande förslag rörande användningen av ateljébyggnadsaktiebolagets f. d. hus vid Kungsträdgården:

Ateljébyggnadsaktiebolagets f. d. hus vid Kungsträdgården.

»De förslag, som byggnadsstyrelsen tidigare till Eders Kungl. Maj:tt avlämnat rörande användningen av ateljébyggnadsaktiebolagets f. d. hus vid Kungsträdgården, utgingo från den förutsättningen, att hela det tomtområde, som upptages av den nu befintliga huvudbyggnaden, skulle tagas i anspråk. Sedan emellertid numera, enligt vad från Stockholms stads sida meddelats styrelsen, staden med all säkerhet kommer att påyrka en reglering av Hamngatan vid ifrågavarande byggnad för vinnande därstädes av samma bredd å gatan som å den mellan Regerings- och Västra Trädgårdsgatorna varande delen — en åtgärd, som styrelsen för sin del ur stadsplanesympunkt finner särdeles välbetänkt — har styrelsen på grundval av ett sålunda förminskat tomtområde verkställt förnyade utredningar rörande användningen av ateljébyggnaden. Dessa utredningar hava resulterat i ett av undertecknad byggnadsrådet Petterson uppgjort förslag, åskådliggjort å här bifogade 9 ritningsblad, betecknade 'Förslag till ombyggnad av ateljébyggnadsaktiebolagets hus i Kungsträdgården, Stockholm, februari 1919'.

Den nuvarande byggnaden består av en bottenvåning med en höjd av 4.8 meter samt däröver två våningar, vardera med en höjd av 5.1 meter. Lokalerna mot Västra Trädgårdsgatan äro entresolerade.

Det nu föreliggande förslaget avser att, med bibehållande i huvudsak av bottenvåningen, samt genom omplacering av bjälklagen och ökande av byggnadens höjd med 2.8 meter, ovan bottenvåningen bilda fyra våningar av normal höjd. Vinden iordningställes i ett sammanhängande utrymme för framtida inredning och användning till tjänstelokaler. Utbyggnaden åt söder bibehålles oförändrad, och huvudingången bliver förlagd till Västra Trädgårdsgatan.

Byggnadsstyrelsen har låtit sakkunnig person undersöka den nuvarande byggnadens grund, och har därvid utrönt, att ur teknisk synpunkt intet hinder föreligger för en påbyggnad.

Genom ovannämnda anordningar, vilka förorsaka fönsternas förändring och omplacering i höjdläget, kommer givetvis byggnadens yttre att framträda i helt ny gestalt.

Med anledning av vad riksdagen i den remitterade skrivelsen satt i fråga, att uppförandet av en helt ny byggnad å ifrågavarande plats eventuellt kunde komma att framställa sig såsom ett förmånligare alternativ än den av byggnadsstyrelsen tidigare föreslagna ombyggnad, vill styrelsen, som förutsätter, att fråga endast gäller att använda det nuvarande tomtområde (av ovan nämnd anledning något förminskat) meddela, att den nu befintliga byggnadens planindelning, som i stort sett bestämmes av hjärtmurens och huvudtrappans läge, är den för en ämbetsbyggnad å den givna tomtfiguren lämpligaste. Då man på grund härav utan någon som helst olägenhet kan begagna sig av den nuvarande byggnadens grund- och bottenvåningsmurar och sannolikt även åtskilliga partier av byggnadens övriga delar, och då vidare en helt ny byggnad skulle medföra en icke oväsentlig ökning av kostnaderna utan att giva bättre resultat i fråga om utnyttjandet, har byggnadsstyrelsen ansett sig böra vidhålla tanken att fastigheten bör tillgodogöras genom ombyggnad.

Den nu gjorda utredningen har visat, att byggnaden såväl genom sitt läge som genom sin inredning komme att särdeles väl lämpa sig till tjänstelokaler för ämbetsverk eller kommittéer. Härövan har styrelsen förordat ett förslag till förändring av Preisiska huset för beredande därstädes av bostad åt landshövdingen och lokaler åt länsstyrelsen, varav nödvändiggöres utflyttning ur egendomen av den där varande delen av byggnadsstyrelsen. Till följd härav och under trycket av styrelsens nuvarande särdeles otjänliga lokalförhållanden, icke minst med hänsyn till nackdelen av den delade förläggningen inom två skilda egendomar, har styrelsen jämväl denna gång haft osökt anledning att undersöka möjligheten att även inom en efter gatureglering något förminskad byggnad å ifrågavarande tomt erhålla lokaler för styrelsen. Denna undersökning har givit till resultat, att efter den i föreliggande förslag avsedda ombyggnaden skulle för byggnadsstyrelsen därstädes kunna beredas särdeles förmånliga tjänstelokaler med möjlighet till framtida utvidgningar, varjämte styrelsen vunne fördelen av byråernas förläggning under samma tak. En stor fördel för byggnadsstyrelsen är jämväl närheten till knutpunkterna för spårvägslinjerna å Norrmalmstorg, då ju flera av styrelsens tjänstemän hava behov att hastigt kunna förflytta sig till kronans fastigheter i stadens olika delar.

Byggnadsstyrelsen har vid sina undersökningar icke funnit något annat statens ämbetsverk, för vilket ateljébyggnaden skulle kunna sägas bättre lämpa sig än för styrelsen.

Enligt föreliggande förslag skulle byggnadens utrymmen användas på följande sätt.

Byggnadsstyrelsen disponerar våningarna 1, 2, 3 och 4 trappor upp. I våningen 1 trappa upp inrymmas intendentsbyrå och stadsplanebyråns arkiv; i våningen 2 trappor upp inredas lokaler för generaldirektören och administrativa byrå jämte sessionssal och bibliotek; i våningen 3 trappor upp återfinnas kulturhistoriska- och stadsplanebyråerna och i våningen 4 trappor upp inrymmas byggnadsbyrå.

På detta sätt skulle styrelsen för egentliga tjänstelokaler erhålla en nyttig golvareal av 984 kvadratmeter, vilket är fullt tillräckligt för nuvarande behovet, 915 kvadratmeter, däri jämväl inräknats erforderliga utrymmen för de ökade arbetskrafter, varom styrelsen i underdånig skrivelse den 30 september 1918 gjort framställning hos Eders Kungl. Maj:t.

Möjlighet till fyllande av framtida uppkommande behov av ökat utrymme för byggnadsstyrelsen erbjudes i första hand genom användningen av bottenvåningen och i andra hand genom uppförande av en flygelbyggnad på nuvarande södra utbyggnadens plats. Innan det bliver behöfligt att för byggnadsstyrelsen taga bottenvåningen i anspråk, kan denna så disponeras, att den antingen uthyres eller ock inredes till lokaler för kommittéer. I förra fallet uthyres jämväl utbyggnaden åt söder eller med andra ord Blancs kafés hela nuvarande utrymme. Under förutsättning att byggnaden i övrigt upptages av ett statens ämbetsverk, finner styrelsen det mindre lämpligt, att i bottenvåningen fortfarande idkas kaféörelse, varför i händelse av uthyrning detta bör ske för annat affärsändamål, för vilket läget är särdeles förmånligt. Styrelsen har beräknat, att för ifrågavarande lokaler, som hava en golvareal av omkring 290 kvadratmeter, kan erhållas en årlig hyra av omkring 25,000 kronor.

Med hänsyn emellertid till det alltjämt växande behovet av tjänstelokaler för statsverkets räkning samt de stora summor, som årligen utgå till förhyrande av dylika lokaler, ävensom svårigheten för närvarande att överhuvud taget förhyra, en svårighet, som helt säkert kommer att bestå under de närmaste åren, synes det styrelsen som vore det riktigast, att ifrågavarande bottenvåning redan från början inreddes till tjänstelokaler för kommittéer, vilken anordning alltså av styrelsen förordas.

De nu angivna båda sätten för bottenvåningens användning äro åskådliggjorda å särskilda ritningsblad. I samband härmed torde böra påpekas, att den å ritningen över fasaden åt Hamngatan angivna porten endast ifrågakommer för såvida bottenvåningens östra del komme att uthyras, men erfordras icke för den händelse våningen inredes till tjänstelokaler.

I bottenvåningen inredas jämväl två lägenheter för bostäder åt portvakt och eldare.

I det fall att bottenvåningen inredes till kommittélokaler, kunna källarutrymmena tagas i anspråk för förvaring av äldre arkivalier.

Vad nu den befintliga utbyggnaden mot söder beträffar användes denna, om bottenvåningen från början inredes till tjänstelokaler, såsom lokal för uppställning av byggnadsstyrelsens provsamlings av byggnadsmaterialier. Skulle däremot våningen uthyras, anordnas dylik lokal i vinden.

För det under styrelsens inseende ställda centrala möbelförrådet kan utrymme ej beredas inom ifrågavarande fastighet, men finnes lokal därför avsett enligt ovan förordade förslaget till ändring av Preisiska huset.

Av bifogad kostnadsberäkning framgår, att utförandet av föreliggande förslag skulle, om bottenvåningen inreddes till kommittélokaler, betinga en kostnad av 625,000 kronor. Skulle däremot nämnda utrymme till en början uthyras, kunna byggnadskostnaderna minskas med 20,000 kronor. Läggas till byggnadskostnaderna statsverkets utgift 100,857 kronor för inlösen av fastigheten, erhålles alltså — under förutsättning att bottenvåningen inredes till tjänstelokaler — en sammanlagd kostnad för egendomens utnyttjande av 725.857 kronor. Räknas härå en avkastning av 6 procent eller 43,550 kronor bliver hyresvärdet å den till 1,268 kvadratmeter uppgående nyttiga golvarealen 34 kronor 35 öre per kvadratmeter.»

Vidare anför byggnadsstyrelsen följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 184 häft. (Nr 212.)

Såsom ovan utretts skulle vid ett utförande av det av styrelsen beträffande Preisiska huset förordade »ändringsförslaget» byggnadsstyrelsens där förlagda avdelningar avflytta, under det att i Preisiska huset beredd bostad för landshövdingen och tjänstelokaler för länsstyrelsen. Nu senast hade byggnadsstyrelsen framlagt förslag till styrelsens inrymmande i ateljérbyggnaden.

Jämväl det ovan såsom »påbyggnadsförslaget» betecknade förslaget till förändring av Preisiska huset avsåge att bereda bostad för landshövdingen och tjänstelokaler för länsstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Jämföras nu å ena sidan »påbyggnadsförslaget», för ändamålet kallat alternativ A, med å andra sidan en kombination av »ändringsförslaget» och förslaget till ombyggnad av ateljérbyggnaden, alternativ B, hade av de gjorda utredningarna befunnits:

att alternativ A erfordrade ett anslag av	kronor 1,015,000
» B » » » »	» 990,000
att hyresvärdet per kvadratmeter enligt alternativ A	
vore	» 57: 36
att hyresvärdet per kvadratmeter enligt alternativ B	
vore	» 43: 15
att alternativ A lämnade en nyttig golvyta av	2,615 kvadratmeter
» B » » » » »	3,323 »

att alternativ A redan från början gäve knappa utrymmen och så gott som inga utvidgningsmöjligheter, under det att alternativ B kunde sägas varaktigt lösa såväl landshövdingens bostadsfråga som ock läns- och byggnadsstyrelsernas lokalfrågor med tillfällen till utvidgningar, varjämte dessutom för närvarande erhöles sammanlagt 534 kvadratmeter för andra ändamål disponibla till tjänsterum användbara utrymmen.

Byggnads-
styrelsens
hemställan.

På grund av vad sålunda anförts hemställde slutligen byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition, dels angående om- och tillbyggnad av Preisiska huset vid Drottninggatan enligt här ovan förordade förslag, benämnt »ändringsförslaget». för beredande av bostad åt landshövdingen samt förbättrade tjänstelokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län m. m. ävensom anvisande härför av ett belopp av 365,000 kronor, därav 50,000 kronor böra kunna disponeras under år 1920,

dels ock angående om- och påbyggnad av den så kallade ateljébyggnaden vid Kungsträdgården enligt här ovan framlagda förslag för beredande av förbättrade lokaler åt byggnadsstyrelsen m. m. ävensom anvisande härför av ett belopp av 625,000 kronor, därav 300,000 kronor böra kunna anvisas under år 1919 och återstoden under år 1920.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen av den 21 september 1918 anför länsstyrelsen i Stockholms län bland annat följande:

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Stockholms
län den 21/9
1918.

»Ändringsförslaget den 3 juli 1918 bereder nödigt antal rum åt länsstyrelsen för det närvarande behovet och bereder synnerligen goda tillfällen till framtida utvidgning, då man får antaga, att länsstyrelsen får företrädesrätt till de rum, som nu betecknas såsom disponibla, i den mån desamma bliva oundgängligen nödvändiga för länsstyrelsen. Ifrågavarande förslag lämnar behovet av mera sol i landshövdingens boställsvåning otillfredsställt, men gör åtminstone sovrumsvåningen något ljusare genom förbättrad anordning av vindskuporna.

Påbyggnadsförslaget den 17 juli 1918 tillfredsställer på ett förträffligt sätt länsstyrelsens nuvarande behov av lokaler och lämnar också jämförelsevis gott tillfälle till närmast förestående utvidgning. Men för den utveckling, som kan förväntas inträffa efter några år, finnes enligt detta förslag ingen motsvarande möjlighet till utvidgning av lokalerna. Det måste ock erinras, att för arkivets behov av utrymme icke blivit tillräckligt sörjt enligt detta förslag.

Påbyggnadsförslaget innefattar en avsevärd förbättring av både huvudvåningen och sovrumsvåningen i landshövdingbostället.»

Såsom jag redan framhållit vid framläggandet av 1918 års proposition i detta ämne äro såväl byggnadsstyrelsens som länsstyrelsens i Stockholms län lokaler ordnade på ett synnerligen otillfredsställande sätt. Det förhållande, att ämbetsverkens nuvarande lokaler sakna såväl nödigt utrymme som möjlighet till ändamålsenliga utvidgningar, gör den snara lösningen av förevarande fråga i hög grad önskvärd.

Departements-
chefen.

Beträffande det vid 1918 års lagtima riksdag framlagda förslaget till utnyttjande av Preisiska huset i enlighet med alternativ II har riksdagen i sin omförmälda skrivelse av den 21 juni 1918 anfört, att förslaget, som avsåge att enbart för länsstyrelsens lokalbehov taga i anspråk nyssnämnda mycket värdefulla fastighet, syntes innebära en så kostsam lösning av lokalfrågan, att redan på grund härav anledning till förnyad prövning av ärendet föreläge. Enligt riksdagens förmenande skulle nämligen, därest staten så önskade, denna egendom kunna avyttras till ett pris, som betydligt överstege kostnaden av ett helt nytt länsresidens.

Av den nu förebragta utredningen torde emellertid framgå, att en försäljning av Preisiska huset skulle ställa sig ofördelaktig för stats-

verket, isynnerhet som statens behov av ämbetslokaler under senare åren varit i ständig tillväxt.

Riksdagen har vidare uttalat en farhåga, att lokalerna i Preisiska huset efter den ifrågasatta ombyggnaden i och för sig icke kunde anses bliva särdeles tjänliga för det avsedda ändamålet.

Vad byggnadsstyrelsen härutinnan anfört synes mig ägnat att undanrödja denna farhåga.

Slutligen har riksdagen vidkommande förslaget att för byggnadsstyrelsens räkning ombygga ateljerbyggnadsaktiebolagets hus funnit denna byggnadsplan vara i behov av förnyad utredning, enär vid förslagets uppgörande icke tagits i beaktande en eventuell gatureglering.

I sitt nya förslag har byggnadsstyrelsen tagit hänsyn till nämnda förhållande.

Byggnadsstyrelsen har i sin omförmälda skrivelse av 7 februari 1919 framlagt två alternativa huvudförslag rörande användningen av det Preisiska huset, det ena kallat påbyggnadsförslaget och det andra ändringsförslaget. Därjämte har styrelsen överlämnat ett förslag rörande utnyttjandet av gårdsutrymmet i Preisiska huset och jämväl lämnat utredning rörande uppförandet av en helt ny byggnad å tomten till samma hus. Slutligen har styrelsen även avgivit förslag till användningen av ateljerbyggnadsaktiebolagets hus.

Av dessa förslag anser jag mig böra förorda ändringsförslaget i kombination med förslaget rörande användningen av ateljerbyggnadsaktiebolagets hus. Ändringsförslaget, som förutsätter byggnadsstyrelsens inflyttande i ateljerbyggnaden, avser att i Preisiska huset bereda lokaler åt länsstyrelsen och bostadsvåning åt landshövdingen, varjämte åtskilliga lokaler bliva disponibla för andra ändamål. Till motivering av detta mitt förord vill jag, i anslutning till vad byggnadsstyrelsen anfört, framhålla följande.

Påbyggnadsförslaget anser jag för min del oantagligt, enär genom detsamma byggnadsstyrelsens lokalutrymme redan från början bliver för knappt tilltaget. Byggnadsstyrelsen erhåller sålunda endast 845 kvadratmeters golvutrymme mot erforderliga 915 kvadratmeter, varjämte framtida utvidgningar av såväl länsstyrelsens som byggnadsstyrelsens lokaler äro så gott som fullständigt uteslutna.

Genom de av mig förordade förslagen erhålla emellertid båda ämbetsverken fullt rymliga och ändamålsenliga lokaler med synnerligen goda utvidgningsmöjligheter. I Preisiska huset bliva för andra ändamål disponibla 18 rum jämte ett vaktrum, och så länge dessa ej behöva användas för länsstyrelsens räkning, erhåller staten välbehövliga lokaler,

som kunna tagas i anspråk för ett eller flera mindre ämbetsverk eller ett flertal kommittéer. Vad ateljerybyggnaden angår är denna särdeles lämpad såsom lokal för byggnadsstyrelsen. Styrelsens nuvarande behov av golvutrymme är såsom ovan nämnts 915 kvadratmeter, under det de ifrågasatta nya lokalerna hava en golvyta av 984 kvadratmeter. Möjlighet till utvidgning finnes, enär bottenvåningen till en början ej tages i anspråk av byggnadsstyrelsen. Rörande användningen av denna våning anser jag i likhet med styrelsen det vara mindre lämpligt, att kafé-rörelse idkas i en byggnad, som huvudsakligen upptages av ett statens ämbetsverk och ansluter jag mig till styrelsens uppfattning, att bottenvåningen inredes till tjänstelokaler åt kommittéer.

Jag vill även framhålla, att de av mig förordade förslagen ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än påbyggnadsförslaget. De förra draga en gemensam kostnad av 990,000 kronor och lämna en nyttig golvyta av 3,323 kvadratmeter, varemot utförandet av det senare förslaget skulle kosta 1,015,000 kronor men endast lämna en nyttig golvyta av 2,615 kvadratmeter.

De båda återstående förslagen, avseende utnyttjandet av gårdsutrymmet i Preisiska huset och uppförandet av en helt ny byggnad å tomten till nämnda hus, torde, med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen härutinnan anfört, icke förtjäna beaktande.

För närmare kännedom om detaljerna av omförmälda förslag tillåter jag mig hänvisa till i byggnadsstyrelsens skrivelse omförmälda kostnadsberäkningar m. m., vilka, delvis i sammandrag, torde såsom bilagor få fogas till detta protokoll.

Åberopande vad i detta ärende blivit anfört hemställer jag, med tillstyrkande av Preisiska husets om- och tillbyggnad i enlighet med ändringsförslaget samt den nu av byggnadsstyrelsen föreslagna om- och påbyggnaden av ateljerybyggnaden, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att för beredande av förbättrade lokaler åt byggnadsstyrelsen m. m. till om- och påbyggnad av den s. k. ateljerybyggnaden vid Kungsträdgården bevilja ett anslag å..... kronor 625,000

och därav under sjunde huvudtiteln anvisa såsom reservationsanslag

ej mindre å *tilläggsstat för år 1919* ett belopp av » 300,000,

än även å *extra stat för år 1920* ett belopp av... » 325,000,

dels ock att för beredande av förbättrade lokaler åt länsstyrelsen i Stockholms län m. m. till om- och påbyggnad av det så kallade Preisiska huset bevilja ett anslag å..... » 365,000

och därav å *extra stat. för år 1920* under sjunde huvudtiteln anvisa såsom reservationsanslag ett belopp av kronor 50,000.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan biföll Hans Maj:t Konungen; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilagan litt . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sven Lidholm.

Bilaga 1:

Påbyggnadsförslaget.

Kostnadsberäkning över ändrings-, tillbyggnads- och påbyggnadsarbeten å
f. d. Preisiska huset, Drottninggatan 36, Stockholm, enligt utrednings-
ritningar av den 17 juli 1918.

Byggnaden inredes för landshövdingen, byggnadsstyrelsen och Stockholms
länsstyrelse.

Tillbyggnaden.

Gamla stall- och vagnbodflygeln å gårdens nordöstra del ersättes med nybyggnad för tjänstelokaler	kronor	23,850
Stenarbeten	»	2,310
Murningsarbeten och trappkupor	»	28,400
Bjälklag och golv	»	30,306
Taklag och plåtarbeten	»	7,263
Mellanväggar och putsningsarbeten	»	14,830

Snickerier och inredningsarbeten.

Med glas	»	9,940
Målningsarbeten	»	14,100

Ändringsarbeten.

Nedre botten	»	38,495
Våningen 1 tr. upp	»	31,320
Våningen 2 tr. upp	»	32,335
Påbyggnadsarbeten	»	88,400
Murningsarbeten och trappkupor	»	58,400
Bjälklag och golv	»	97,620
Taklag och plåtarbeten	»	48,370
Mellanväggar och putsningsarbeten	»	72,538

Snickerier och inredningsarbeten.

Med glas	»	40,920
Målningsarbeten	»	38,500
Diverse	»	199,000
Oförutsedda utgifter	»	88,103
Ritningar, kontroll och administration	»	50,000

kronor 1,015,000.

Bilaga 2.

Ändringsförslaget.

Kostnadsberäkning över tillbyggnads- och ändringsarbeten å f. d. Preisiska huset, Drottninggatan 36, Stockholm, enligt förslagsritningar av den 3 juli 1918.

Byggnadsstyrelsen avflyttar och byggnaden inredes för landshövdingen och Stockholms länsstyrelse.

Tillbyggnaden.

Gamla stall- och vagnbodflygeln å gårdens nordöstra del ersättes med ny byggnad för tjänstelokaler m. m.	kronor	23,850
Stenarbeten	>	1,860
Murningsarbeten och trappkupor	>	23,000
Bjälklag och golv	>	25,937
Taklag och plåtarbeten	>	6,879
Mellanväggar och putsningsarbeten	>	11,340

Snickerier och inredningsarbeten.

Med glas	>	6,740
Målningsarbeten	>	9,500

Ändringsarbeten.

Nedre botten	>	15,500
Våningen 1 tr. upp	>	15,970
Våningen 2 tr. upp	>	12,145
Vindsvåningen	>	54,460
Vattenklosetter och tvättställ m. m.	>	117,800
Oförutsedda utgifter, ritningar och arvoden	>	40,019
	kronor	365,000

Bilaga 3.

Tilläggsberäkning för överbyggd gård å kostnadsförslag över ändrings-, tillbyggnads- och påbyggnadsarbeten å f. d. Preisiska huset, Drottninggatan 36, Stockholm, enligt utredningsritning av den 14 september 1918.

Schaktning- och grundläggningsarbeten	kronor	49,375	
Murning och putsning	»	16,250	
Bjälklag och golv	»	94,545	
Mellanväggar	»	2,040	
Snickerier och inredningar	»	13,912	
Målningsarbeten	»	17,000	
Tillägg för värme m. m.	»	21,000	
Oförutsedda utgifter	»	20,500	
Ritningar, kontroll och administration	»	10,378	
			kronor 245,000.

Bilaga 4.

Kostnadsberäkning över om- och påbyggnad av ateljébyggnadsbolagets hus.

Nedtagning av yttertaket	kronor	1,200	
Rivning av tre våningar	»	6,000	
Rivning av 6.5 meter mot Hamngatan	»	2,500	
Rivning av trappan	»	1,500	
Rivning av väggar i bottenvåningen	»	2,000	
Rivning och bildning av grundmurar	»	1,800	
Nedtagning av utvändigt puts och lister	»	3,000	
Bilning för naturlig sten	»	4,000	
Bilning för fönster och dörrar	»	3,000	25,000
Schakt och spånt för grundmurar	kronor	1,400	
Pålning	»	14,000	
Betongmurar med form	»	4,250	
Isoleringar	»	300	
Utbottning med betong och form	»	1,200	
Förstärkning av gammal grund	»	4,000	25,150

Sockel	kronor	3,750	
Nya trappsteg av granit	»	300	
Portal	»	3,000	
Kordonlist	»	6,600	
Slutstenar	»	800	
List 4 trappor upp	»	5,280	
Invändiga kalkstenstrappor	»	4,000	
Golv av kalksten	»	3,050	26,780
Tegelmurverk	kronor	60,000	
Inmurning av naturlig sten	»	2,000	
Putsad taklist	»	1,320	
Isolering av naturlig sten	»	1,000	
Inmurning av pannor m. m.	»	1,000	
Förankringar	»	4,000	
Balkkonstruktion	»	4,000	73,320
Bjälklag av armerad betong	kronor	54,000	
Trappkupa av dito dito	»	6,400	
Inbyggnad av hissmaskineriet	»	1,200	
Balkar till dito	»	1,000	
Nedhuggning av invändig puts	»	1,500	
Mellanväggar av trä	»	8,760	
Mellanväggar av monier	»	3,000	
Puts i tak och kupor	»	4,800	
Dito å tegel	»	3,000	
Dito å mellanväggar	»	2,000	
Dito i vind med stomme	»	9,600	
Putsad taklist i rum	»	1,000	
Trummor av rabbits	»	6,000	
Slamning i källare	»	1,080	
Inmurning av galler, ventiler samt påtagningar och efterlagningar	»	6,000	
Stuckputs	»	1,200	
Utvändig puts med terrasit	»	15,000	125,540
Cementgolv i källare	kronor	2,530	
Golv av cementmosaik	»	1,050	
Armering av kassavalv	»	2,000	5,580
Taklag med stolar, panel och skiffer	kronor	18,550	
Stomme till kupor	»	1,200	
Bjälklag över våningen 5 trappor upp	»	2,500	
Trägolp på underslag och fyllning	»	14,000	36,250
Plåtarbeten av galv. plåt	kronor	8,000	
Intäckning av kupor	»	240	
Skorstensbeslag	»	50	
Skyddsräcke	»	300	
Blybeslag	»	250	
Brandlucka och takfönster	»	250	

Intäckning av stenlister	kronor	750	
Stuprör	»	1,000	
Järndörrar till arkiv	»	500	
Järndörrar till vind och källare	»	350	
Kassavalvsdörrar	»	2,500	14,190
Grindar och dörrar till hiss	kronor	4,500	
Skrapmattor	»	250	
Snickeri	»	42,360	
Gasspislar	»	700	
Målningsarbete	»	21,800	69,610
Hiss	kronor	18,000	
Värme, gas, vatten och avloppsledning	»	75,000	
Elektrisk belysning	»	32,000	
Inredning av bottenvåningen	»	20,000	145,000
Ritningar och kontroll cirka 10 procent	kronor	51,000	
Oförutsedda utgifter cirka 5 procent	»	24,580	78,580
	Summa kronor	625,000	